

Міжнародна економіка

Лілія УКРАЇНЕЦЬ

**ВИЗНАЧЕННЯ ОСНОВНИХ ЧИННИКІВ
ПРЯМИХ ЗАКОРДОННИХ ІНВЕСТИЦІЙ
З КИТАЮ У КРАЇНИ АФРИКИ**

Резюме

Проведено дослідження чинників, які визначають напрями та обсяги прямого закордонного інвестування Китаю в африканські країни за допомогою Tobit-аналізу. Окрім класичних економічних чинників, таких як розмір внутрішнього ринку, у дослідження включено детермінанти, специфічні для китайсько-африканських відносин: кількість підписаних контрактів про виконання робіт, частка Китаю в зовнішній торгівлі країни, гуманітарна допомога, надана Китаєм.

Ключові слова

Закордонні інвестиції; країни, що розвиваються; Tobit-аналіз.

Класифікація за JEL: F02, F21.

© Лілія Українець, 2013.

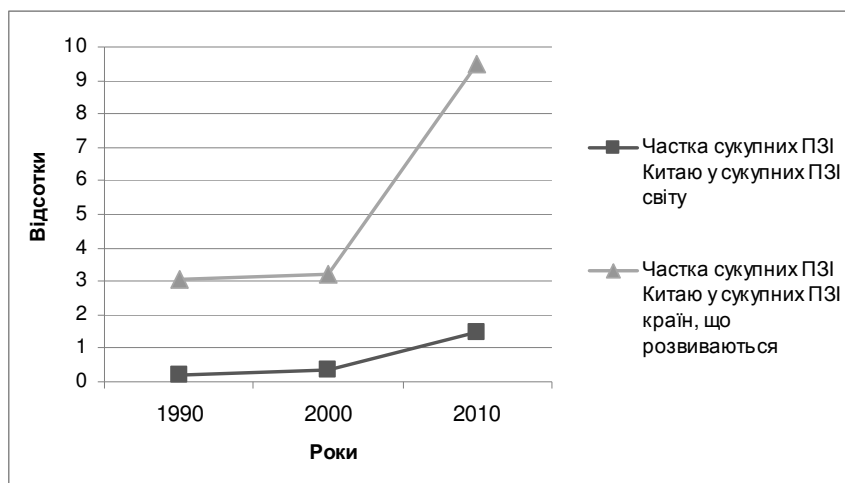
Українець Лілія, канд. екон. наук, доцент, Львівський національний університет імені Івана Франка, Україна.

Вступ

З огляду на «китайське диво» останніх трьох десятиліть, спостерігається посилення інтересу до економічного розвитку Китаю, особливо до тих сфер економічної політики, які зумовили таке різке економічне зростання. Є надзвичайно багато досліджень китайського економічного зростання, зовнішньої торгівлі, валютних резервів, способів залучення іноземних інвестицій до КНР. Також точаться наукові дискусії щодо процесу інтеграції Китаю в глобалізовану економіку та щодо його намагання стати одним з головних гравців цієї економіки. У межах цих тем розглядають такі питання, як платіжний баланс та коливання китайської валюти – юаня.

Рисунок 1

Частка Китаю в загальному обсязі сукупних ПЗІ світу і країн, що розвиваються, у 1990–2010 рр.

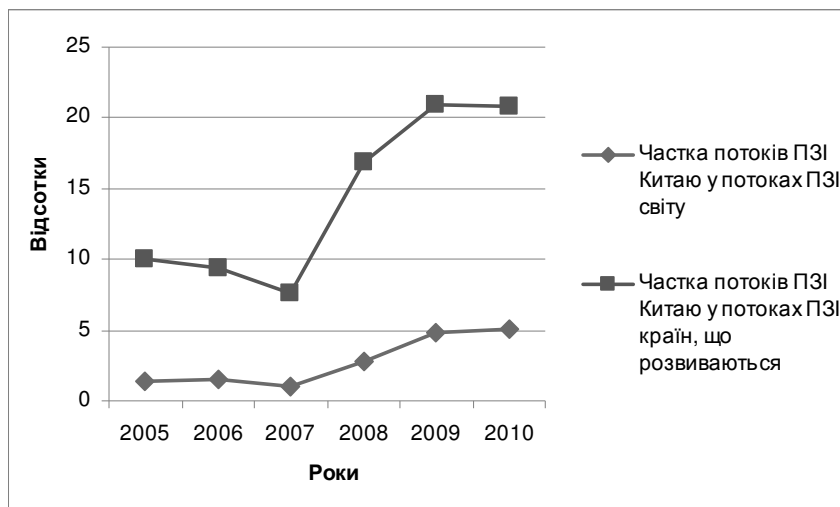
Розраховано за [2].

Маючи позитивний торговельний баланс та великі золотовалютні резерви, Китай перетворився на глобального експортера капіталу. Китай не лише здійснює прямі закордонні інвестиції (ПЗІ) в економіку розвинених країн (наприклад, Китай вклав 900 млрд дол. у векселя казначейства США), але також постачає капітал до країн, що розвиваються, особливо до таких, які традиційно вважаються ризикованими (наприклад, країни Африки) і не привертають уваги інвесторів з розвинених країн. Так, наприклад, згідно з доповіддю ООН, у 2007 році [1] Китай було визнано одним з основних експортерів капіталу в африканські країни, що розвиваються.

Порівняно із загальним обсягом сукупних прямих іноземних інвестицій у світі, сукупні прямі закордонні інвестиції Китаю не є великими – вони становили лише 1,5 % у 2010 році. Щороку збільшується частка Китаю в потоках прямих закордонних інвестицій – у 2010 році вона сягнула 5,1 % (див. рис. 1, 2).

Рисунок 2

Частка Китаю в загальних потоках ПЗІ світу та країн, що розвиваються, у 2005–2010 рр.

Розраховано за [2].

У 2002 році Китай розпочав проведення політики, спрямованої на глобалізацію (так звана політика «going global»). Ключовим елементом цієї політики стало підвищення конкурентоспроможності країни на ринках товарів та ресурсів за рахунок вкладання інвестицій за кордоном. У результаті прямі закордонні інвестиції (ПЗІ) КНР зросли майже у 5 разів – з 33 млрд у 2003 році до 298 млрд дол. США у 2010 р. За цей період у світі частка прямих іноземних інвестицій з країн, що розвиваються, зросла з 9 % до 15 % [2].

Аналіз попередніх досліджень

Дослідники погоджуються з думкою, що китайські прямі закордонні інвестиції досягли значного рівня і впливають на міжнародні економічні відносини у світі [3].

Китай проводить стратегічне розміщення своїх прямих закордонних інвестицій. Порівняно з Азією, на країни Африки припадає відносно мала частина загальних закордонних інвестицій Китаю. Тим не менше, Китай послідовно втілює стратегію збільшення інвестицій в африканські країни, так що в останні роки Африка посіла 3 місце серед регіонів-реципієнтів китайських інвестицій. Згідно з Китайським статистичним бюлетенем за 2010 рік, частка потоків ПЗІ Китаю, які припадали на Африку, у 2003 році становила 2,6 %, а у 2010 – зросла до 9,8 % [4]. Таке значне зростання обсягу китайських інвестицій в африканські країни викликало бурхливу реакцію інших країн світу, зокрема США, які є основними конкурентами Китаю в боротьбі за африканські ресурси.

Збільшення закордонних інвестицій Китаю спричинило певну протидію з боку інших країн. Наприклад, є побоювання, що китайські підприємства можуть витіснити африканських виробників, а розвиток африканської промисловості – важлива частина програми індустріалізації Африки, запропонованої розвиненими країнами. Такий вплив може позначитись на середньо- та довгостроковому розвитку Африки і спроможності африканських країн обслуговувати зовнішні борги. Кількість робочих місць в Африці, які створюють завдяки китайським інвестиціям, є незначною, оскільки китайські підприємства прагнуть привозити своїх власних працівників з Китаю. Деякі побоювання також стосуються можливого впливу Китаю на навколишнє середовище та політичні реформи в Африці.

Однак вигоди, які африканські країни можуть отримати від китайських інвестицій, є величезними (див. вигоди від прямих іноземних інвестицій у [5,6]). Капітал з КНР забезпечує необхідні кошти для розвитку тих африканських країн, якими інші інвестори з різних міркувань нехтують. Також можна стверджувати, що китайські ПЗІ позитивно впливають на розвиток інфра-

структури, збільшення продуктивності, зростання обсягів експорту і покращення стандартів життя мільйонів африканців.

Дослідженням китайських інвестицій в Африку займався ряд учених [7, 8, 9], однак і досі не зроблено економетричного аналізу чинників, які впливають на розміщення ПЗІ в країнах Африки. Ми спробуємо емпірично визначити детермінанти китайських ПЗІ в Африці.

Мета дослідження

У нашому аналізі, на додачу до таких традиційних економічних чинників, пов'язаних з процесом закордонного інвестування, як пошук нових ринків чи політичні ризики, ми також враховуємо характерні для даного випадку фактори: обсяги африкансько-китайської торгівлі, іноземна допомога країнам Африки, китайські інжинірингові проекти в Африці та вплив політики китайського уряду «goingglobal». Оскільки основну увагу в наукових дискусіях присвячено природним ресурсам Африки, ми спеціально дослідили вплив видобутку енергоносіїв (нафта, газ, вугілля) та мінеральних ресурсів (наприклад, бокситів, міді, заліза, золота тощо) на поведінку китайських інвесторів в Африці.

Розвиток китайсько-африканських відносин

Сучасні відносини між КНР та африканськими країнами беруть свій початок від Бандунзької конференції 1955 року, на якій основними питаннями були економічна та культурна кооперація з країнами Півдня, підтримка права на самовизначення та захист прав людини. Курс китайсько-африканських відносин було змінено у 80-х роках ХХ ст. Відтоді Китай, замість «експорту революції», зосередився на економічній співпраці, розвитку і підкреслював своє прагнення розвивати дружні стосунки з усіма державами світу, незалежно від їх соціальної системи чи ідеологічної орієнтації. Однак у 1980-х роках китайсько-африканські зв'язки були порівняно слабкими. Торгівля між Китаєм та країнами Африки сягала в середньому лише 0,9 млрд дол. на рік. На початку 90-х років ХХ ст. ПЗІ Китаю в Африці оцінювались лише в 38 млн дол.

Великого поштовху для розвитку китайсько-африканських відносин надав перший Форум Китайсько-Африканської співпраці (China-Africa Cooperation Forum, CACF), який відбувся у 2000 році в Пекіні. Центральним питанням форуму була економічна співпраця між КНР та країнами Африки в усіх сферах: від фінансової та сільськогосподарської до розвитку освіти. Відтоді Китай розмістив у країнах Африки мільярди інвестицій, надав їм позики

на преференційних умовах, провів реструктуризацію та погашення боргів, передав низку технологій та провів низку тренінгів персоналу. У результаті значно збільшились обсяги торгівлі між Китаєм та країнами Африки – на початку 2000-х років вони сягали в середньому 42 млрд щороку, а у 2010 році вже дорівнювали 110 млрд дол.

Схожа тенденція спостерігалась і щодо ПЗІ Китаю до країн Африки, хоча загальний обсяг інвестицій досі ще залишається відносно невеликим. Він зріс з 33 млрд дол. у 2003 році до 211 млрд дол. у 2010 році.

Африка – третій за величиною регіон-реципієнт китайських капіталовкладень, на неї припадає близько 9,8 % усіх прямих закордонних інвестицій Китаю. Інвестиції з Китаю надходять практично в кожну країну африканського континенту. Основною галуззю, у яку спрямовуються китайські капіталовкладення, залишається видобуток природних ресурсів, особливо нафти та газу. На цей сектор станом на 2009 рік припадало понад 40 % усіх ПЗІ Китаю в Африці [10]. На торгівлю та обробну промисловість припадало 33 % та 4 % відповідно. Отже, можна зробити висновок, що саме доступ до природних ресурсів – один з найважливіших чинників, які стимулюють приплив китайських ПЗІ до Африки.

Окрім зовнішньої торгівлі та інвестицій, ще один важливий напрям китайсько-африканських взаємин – це виконання контрактних проектів, таких як інжинірингові роботи (будівництво доріг, електростанцій, офісних та житлових приміщень), тренінги для робітників, консалтинг. Китай уперше виступив виконавцем інжинірингових проектів в Африці ще в 70-ті роки ХХ ст., і відтоді їх кількість постійно зростала. У 2000-х роках Китай надавав африканським країнам інжинірингових послуг на суму в середньому 9 млрд дол. щороку. Африка стала другим за важливістю ринком збуту китайських інжинірингових послуг. Середня сума інжинірингових контрактів за рік перевищує річні інвестиційні вливання Китаю в африканські країни.

Загалом, можна зробити висновок, що темпи розвитку китайсько-африканських економічних відносин значно зросли на початку ХХІ ст.

Економетричний Tobit-аналіз ПЗІ Китаю в африканські країни

Хоча зростання китайських ПЗІ в Африці викликає значний інтерес, але формальних економетричних досліджень наразі є небагато. Загалом, можна говорити лише про три такі дослідження – П. Бакліта ін. [11], Л. Ченга та З. Ма [12] і І.-В. Чеунга та К. Квіана [9]. Одна з основних причин – недостатність статистичних даних. Китай публікує дані щодо ПЗІ згідно зі стандарта-

ми ОЕСР та МВФ лише з 2003 року. У 2008 році в *CommerceYearbook* почали друкувати також дані про портфельні інвестиції.

Окрім даних, сформованих за стандартами ОЕСР-МВФ, для розрахунків можна використати дані про прямі закордонні інвестиції Китаю, які здійснювали за схваленням уряду Китаю. Вони охоплюють період з 1991 до 2005 року і включають 48 з 54 країн Африки. Однак варто зазначити, що використання цих даних є обмеженим, оскільки вони можуть применшувати справжній розмір ПЗІ Китаю [9]. Тим не менш, ці дані також містять низку переваг: 1) за їх допомогою можна розширити досліджуваний період; 2) у них містяться додаткова маркетингова інформація, яка дає змогу проаналізувати політичні тенденції Китаю. Зрозуміло, що економічна експансія Китаю в країни Африки здійснюється як з ініціативи окремих підприємств, так і в результаті цілеспрямованої політики китайської влади. Хоча в деяких дослідженнях доводиться, що політичний чинник для ПЗІ Китаю поступово втрачає свою вагу [7], однак можна стверджувати, що уряд Китаю і надалі проводить стратегічне управління потоками інвестицій, оскільки майже 70 % усіх ПЗІ Китаю здійснюють державні підприємства. Таким чином, статистичні дані про інвестиції, здійснені за підтримки уряду Китаю, дають змогу проаналізувати як ринковий, так і політичний вимір китайського інвестування.

Однак використання зазначених даних для економетричного дослідження утруднює той факт, що уряд Китаю здійснював свою підтримку ПЗІ вибірково і не постійно. Так, наприклад, ПЗІ до Алжиру в 1991–1999 роках здійснювались без підтримки китайської влади, тому в нашій вибірці статистичних даних обсяг даних інвестицій за цей період дорівнює нулю. Щоб використати цю особливість китайської статистики, ми застосовували регресійний тобіт-аналіз, що дає змогу проаналізувати чинники, які визначали напрями та обсяги ПЗІ Китаю до африканських країн. Тобіт-метод, який не враховує показники, що дорівнюють нулю, дає змогу уникнути систематичної помилки оцінювання, зумовленої структурою даних.

Згідно з методикою регресійного тобіт-аналізу, ми проводимо оцінювання методом максимальної правдоподібності (ММП) всіх даних про ПЗІ. Як і в багатьох наявних дослідженнях ПЗІ, рівняння регресії побудоване згідно зі специфікаціями гравітаційної моделі:

$$ODI_{it} = \alpha + \beta_1 MKT_{it-1} + \beta_2 XCH_{it-1} + \beta_3 ECI_{it-1} + \beta_4 NTR_{it-1} + \beta_5 RISK_{it} + \varepsilon_{it} \quad (1)$$

Залежна змінна ODI_{it} – це потоки китайських ПЗІ до країни-реципієнта i в період часу t , пронормована за кількістю населення країни-реципієнта, щоб уможливити порівняння між країнами різного розміру.

MKT_{it-1} – це вектор, який містить три ринкові чинники ПЗІ Китаю – $ВВП_n$, $РВВП_{рс}$ і $РЗВВП$. $ВВП_n$ – це логарифм валового внутрішнього продукту країни-реципієнта, обчисленого в доларах США. Він визначає обсяг внутрішнього ринку, на який Китай отримує доступ завдяки здійсненню ПЗІ. $РВВП_{рс}$ –

реальний дохід на душу населення країни-реципієнта, ще один часто використовуваний ринковий індикатор. *PЗВВП* – рівень зростання реального доходу в країні-реципієнті, який дає змогу виміряти потенціал зростання ринку. Ми передбачаємо, що ці три змінні матимуть позитивний коефіцієнт у випадку, якщо Китай використовує інвестиційну стратегію пошуку нових ринків збуту. Дані для обчислення цих змінних ми отримали з бази даних «Індикатори світового розвитку», яку формує Світовий банк.

На обсяг ПЗІ також впливає місцевий обмінний курс. Як показує досвід, обсяги ПЗІ є більшими, коли місцева валюта є дешевою. Тому ми включили змінну XCH_{it-1} яка визначає ціну доларів США в національній валюті країни-реципієнта. Вище значення показника XCH означає дешевшу місцеву валюту, і відповідно, можна очікувати зростання рівня ПЗІ. Тому очікується, що коефіцієнт XCH буде позитивним. Дані про обмінний курс отримано зі статистичних збірників МВФ

ECI_{it-1} – це вектор, що описує три змінні економічної взаємодії Китаю з країнами Африки: частка торгівлі з Китаєм у зовнішній торгівлі країни-реципієнта (XM); гуманітарна допомога, яку отримує країна-реципієнт від Китаю (Aid); підряди на виконання контрактів, отримані Китаєм від країни-реципієнта ($Proj$). XM , виміряне як співвідношення зовнішньої торгівлі з Китаєм до загального обсягу зовнішньої торгівлі країни-реципієнта, відображає значення країни як постачальника сировини в Китай і як ринку для китайських промислових товарів. Більше значення показника Aid може вказувати на тісніші взаємозв'язки між Китаєм та країною-реципієнтом, відповідно – на більш сприятливий клімат для китайських інвестицій. Підряди на виконання контрактів, як було зазначено вище, – це одна важлива частина економічної експансії Китаю до Африки. Для отримання підрядів найважливішим чинником є підтримка місцевої влади [7]. Відповідно, більша кількість украдених контрактів означає існування налагоджених зв'язків із місцевими чиновниками, що є сприятливим чинником для розміщення інвестицій у даній країні. Окрім того, під час виконання робіт за контрактами підприємство отримує найдостовірнішу і найповнішу інформацію про інвестиційний клімат у країні, що також може вплинути на його бажання в майбутньому здійснити інвестицію. Тому ми припускаємо, що виконання Китаєм підрядів у африканських країнах є сприятливим чинником для збільшення обсягів ПЗІ. Отже, усі три змінні – XM , Aid , $Proj$ – позитивно впливають на обсяг інвестицій Китаю в африканські країни. Дані про змінну XM отримано зі статистичних звітів дирекції торгівлі МВФ, дані про Aid – з бази даних «Індикатори світового розвитку» Світового банку, дані про $Proj$ – з «Альманаху зовнішніх економічних відносин і торгівлі Китаю» (1992–2011).

Як доводилось у низці досліджень [7], інвестиції Китаю в Африці насамперед спрямовуються до джерел природних ресурсів. Для того щоб перевірити це твердження, ми використали NTR_{it-1} – вектор, що характеризує природні ресурси країни-реципієнта і містить такі показники: $Engu$ та $Minl.Engu$ – це ви-

добуток енергоносіїв (нафти, газу і вугілля), зважений за валовим національним доходом (ВНД) країни-реципієнта, а *MinI* – це видобуток інших корисних копалин (бокситів, міді, золота, залізної руди тощо), зважений за ВНД. За цими показниками можна виміряти забезпеченість країни-реципієнта природними ресурсами. Якщо справедливе твердження, що основний чинник, який визначає ПЗІ Китаю в Африці, – це природні ресурси, то вплив *Engu* та *MinI* у нашому регресійному аналізі буде позитивним. Дані про *Engu* та *MinI* отримано з бази даних «Індикатори світового розвитку» Світового банку.

Історично склалося так, що для країн Африки є характерними високі політичні ризики. Через це інвестори з розвинених країн традиційно обминають Африку. За винятком кількох країн Африки, у яких видобувають нафту, більшість надходжень капіталу в цей регіон – це фінансова допомога західних країн. Для того щоб виявити, чи політичні ризики так само сильно впливають на інвестиції з Китаю, у наш аналіз ми включили вектор $RISK_{it}$, що охоплює 6 вимірів політичного ризику: ризики економічних умов (*Econ*), ризики політичної системи (*Polit*), ризики виникнення збройних конфліктів (*Cnfl*), ризики соціальної напруги (*Scnt*), корупційний ризик (*Crpt*), правові ризики (*Law*). Чим більшим є значення відповідного показника, тим нижчим є рівень ризику в даній країні. Дані про ризики взято з бази даних «International Country Risk Guide»

Для того щоб полегшити трактування та уникнути проблеми ендогенності, у рівнянні регресії всі змінні, за винятком $RISK_{it}$, виражено через логарифми. Варто враховувати той факт, що інвестиції з-за кордону також можуть впливати на політичні ризики приймаючої країни. Але частка китайських інвестицій в економіку африканських країн є відносно невеликою, порівняно із загальним обсягом інвестицій, що надходять у Африку. Окрім того, КНР у своїй інвестиційній політиці дотримується принципу «невтручання у внутрішні справи». Тому можна припустити, що китайські ПІІ не впливають на політичні ризики африканських країн.

Для аналізу використовувалась регресія панельних даних з випадковим ефектом за тобіт-методикою. Результати, відповідно до специфікацій, представлено в таблиці 1. У ній охоплено 31 африканську країну за період з 1991 до 2010 рр. і представлено лише значущі результати регресії пониженого порядку.

Оцінювані коефіцієнти повністю узгоджуються з попередніми припущеннями, за винятком показника корупційного ризику.

З трьох ринкових чинників лише показник розміру ринку, ВВП, виявився значущим та позитивним. Дійсно, згідно з аналізом, проведеним у 2005 році Дорадчою службою щодо іноземних інвестицій (FIAS) та Багатосторонньою агенцією гарантії інвестицій (БАГІ), китайські фірми передусім звертають увагу на промисловий сектор (45 % опитаних фірм), як на потенційну мету своїх інвестицій в африканські країни. Через порівняно високий рівень митних тарифів в Африці [1] ПЗІ можуть допомогти китайським підприємствам

уникнути торговельних обмежень і закріпитись на африканських ринках. Зрозуміло, що саме розмір ринку в даному випадку буде вирішальним чинником для прийняття рішень щодо інвестування. Інші ринкові чинники, рівень доходу (*РВВП*) та потенціал зростання ринку (*РЗВВП*) не є вагомими причинами, які стимулювали б китайські ПЗІ в африканські країни.

Таблиця 1

Емпіричні детермінанти ПЗІ Китаю в Африку – тобіт-аналіз, 1991–2010 рр.

	Тобіт-аналіз за специфікацією 1	Тобіт-аналіз з фіктивними змінними
ВВП (-1)	0.183*	0.1300
	(0.10)	(0.10)
Exch (-1)	0.377***	0.386***
	(0.15)	(0.14)
Proj (-1)	0.016***	0.013**
	(0,01)	(0,01)
Econ	0.263***	0.246***
	(0.07)	(0.07)
Crpt	-0.258***	-0.214***
	(0.06)	(0.06)
GG*Oil		1.123***
		(0.33)
Constant	-5.250**	-4.174**
	(2.12)	(2.12)
Pseudo R-squares	0.05	0.06
LR Test	27.64	29.77
Спостережень	462	462

Усі незначущі змінні (р-значення>20%) опущено, за винятком двофакторної взаємодії. У дужках наведено стандартні похибки відхилення. «***», «**», та «*» позначають значущість на рівні 1 %, 5 % та 10 % відповідно. PseudoR-squares – це скоректований R-квадрат МакФаддена.

При аналізі періоду 1991–2010 рр. виявилось, що китайські підприємці надавали перевагу інвестиціям у ті африканські країни, у яких валюта була дешевою. Причиною може бути ситуація в 1990-х роках, коли Китай відчував певні труднощі з фондом іноземної валюти; відповідно, інвестиції доводило-

ся робити з таким розрахунком, щоб досягти вирівнювання доходу при зміні обмінних курсів. Однак уже з середини 2000-х років постійне активне сальдо торговельного балансу та збільшення валютного резерву призвели до того, що значення обмінного курсу для здійснення іноземних інвестицій зменшилось. Якщо проаналізувати окремо період 2005–2010 рр., то виявляється, що показник обмінних курсів більш не є вагомим чинником при здійсненні ПЗІ в африканські країни.

Також наш аналіз показав, що ще одним значущим і вагомим чинником, який істотно впливає на китайські ПЗІ в Африку, є кількість контрактів на виконання підрядів (*Proj*). Видається ймовірним, що контракти на виконання підрядів, цей додатковий канал взаємодії Китаю з африканськими країнами, може сприяти збільшенню ПЗІ таким чином:

- зростання кількості підрядів на виконання контрактів сприяє налагодженню тісніших економічних та політичних зв'язків між Китаєм та приймаючою країною;
- виконання підрядів забезпечує китайські підприємства безпосередньою детальною та вичерпною інформацією про інвестиційне середовище в африканських країнах;
- підряди можуть виступати як пробні проекти, за якими йдуть великі обсяги ПЗІ.

Загально прийнято вважати, що одним з найбільш вагомим чинників, які перешкоджають інвестуванню в африканські країни, є політичний ризик. Три дослідження – Огляд світового бізнес-середовища (1999/2000), Доповідь про світовий розвиток (1996/1997) та Доповідь ЮНКТАД щодо світових інвестицій (1999/2000) – виявили, що корупція – це основний обмежувальний чинник для інвестицій в африканські країни на південь від Сахари. Інші політичні ризики, такі як політична нестабільність, невпевненість, слабка нормативно-правова база, також входять у перелік основних інвестиційних обмежень. У результаті, за винятком кількох країн, багатих на природні ресурси (таких як Ангола, Нігерія, ПАР), навіть ті африканські країни, які характеризуються відносно низьким рівнем політичного ризику, приваблюють небагато ПІІ. Як доводить низка досліджень, покращення ділового середовища, зниження корупції та зростання політичної стабільності приводять до значного зростання потоків ПІІ в Африку.

Згідно з доповіддю Дорадчої служби щодо іноземних інвестицій (FIAS) та Багатосторонньої агенції гарантії інвестицій (БАГІ), 94 % китайських фірм називають Африку найбільш ризиковим у політичному плані регіоном. Варто зазначити, що в тій же доповіді 60 % фірм Китаю, які вже інвестували кошти в африканські країни, оцінюють їхнє політичне середовище як «нормальне». Тобто, можна зробити висновок, що на китайських інвесторів політичні ризики впливають не настільки сильно, як на інвесторів з інших країн. Дійсно, з

нашого аналізу впливає, що з 6 вимірів політичного ризику лише 2 значно впливають на потоки ПЗІ з Китаю до Африки. Перший з них – це ризик економічних умов (*Econ*); за покращення умов ведення бізнесу зростає кількість китайських ПЗІ. Другий вагомий чинник – це рівень корупції. Цікаво, що зростання корупції в африканських країнах приводить до зростання в них кількості китайських ПЗІ. Інші види політичних ризиків на китайські ПЗІ до африканських країн впливають незначно.

Результат щодо показника економічних умов є цілком передбачуваним і очевидним, а результат щодо впливу рівня корупції (*Crpt*) на китайські інвестиції потребує додаткового пояснення.

Згідно з економічною теорією, корупція діє як додатковий податок, що стягається з ПІІ, збільшуючи витрати на їх здійснення, і таким чином їх стимує. Низка емпіричних досліджень [13, 14] підтвердили цю тезу. Однак серед науковців немає одностайної думки щодо впливу корупції на ПІІ. Так, деякі дослідження доводять, що вплив корупції є незначним (наприклад, [15]), тоді як інші [16] виявили, що корупція може навіть позитивно впливати на приплив інвестицій та економічне зростання, коли регулювання економіки є надто суворим.

Отже, можливе пояснення отриманих нами результатів може полягати в інвестиційній ситуації, яка склалась конкретно у країнах Африки. Частка Китаю в загальному обсязі інвестицій в африканські країни (особливо в ті, які володіють запасами нафти) є незначною, країни Європи та Північної Америки давно захопили в них лідерські позиції. Китайські інвестори з'явилися в африканських країнах значно пізніше, обсяг їхньої діяльності є порівняно незначним. З іншого боку, у багатьох розвинених країнах законодавчо заборонено хабарництво, навіть якщо підкуп здійснюється за кордоном, отож фірми з цих країн не можуть ефективно діяти в корупційному середовищі. Щоб уникнути прямої конкуренції із західними країнами, китайські інвестори надають перевагу країнам з високим рівнем корупції (наприклад, Судану), у яких відсутні могутні гравці з Європи чи Америки. Таким чином, більш корумповані африканські країни отримують більше китайських інвестицій.

Загалом ми визначили кілька чинників, які визначають китайські ПЗІ в Африку. Тим не менш, ми не виявили значного впливу природних ресурсів африканських країн на обсяги ПЗІ з Китаю: обидві змінні, які позначали ресурси – *Engy* та *Minl*, – не є вагомими. Але варто наголосити, що у своєму дослідженні ми могли не врахувати кілька важливих чинників, які пов'язані з політикою Китаю щодо африканських країн. Так, зокрема, йдеться про політику глобалізації Китаю, яка почала активно втілюватись після 2002 року і спрямована на пошук нових джерел ресурсів та збільшення конкурентоспроможності Китаю на світовій арені. Інвестиції було визначено як ключовий аспект програми глобалізації Китаю, при цьому основну увагу було приділено саме пошуку нових родовищ корисних копалин. Наприклад, починаючи з 2006 року, 40 % усіх ПЗІ Китаю в Африці спрямовували у видобувний сектор.

Щоб відобразити вплив політики глобалізації Китаю в нашій моделі, ми розширимо рівняння (1), додавши дві фіктивні змінні (GG та Oil) і низку змінних двофакторної взаємодії ($GG*Oil$, $GG*Engy(-1)$, $GG*Minl(-1)$, $Oil*Engy(-1)$, та $GG*Oil*Engy(-1)$).

GG – це часова фіктивна змінна, що відображає політику глобалізації: якщо $t \geq 2002$, вона дорівнює одиниці, в іншому випадку – нулю.

Oil – фіктивна змінна для виокремлення африканських нафтодобуваючих країн, яка дає змогу відобразити пріоритет, який китайські інвестори надають країнам з нафтовидобувною промисловістю.

Змінні двофакторної взаємодії $GG*Oil$, $GG*Engy(-1)$, $GG*Minl(-1)$, $Oil*Engy(-1)$ та $GG*Oil*Engy(-1)$ вводяться для відображення можливого побічного впливу політики глобалізації на інвестиції у видобувні галузі. Результати, відповідно до специфікацій, представлено у стовпчику 3 таблиці 1. Додані фіктивні змінні виявились незначущими, за винятком змінної взаємодії $GG*Oil$, коефіцієнт якої є позитивним і значущим. Це свідчить про те, що політика глобалізації спрямовує китайські ПЗІ в нафтовидобувний сектор африканських країн. Цікаво, що показники видобутку енергоносіїв та мінеральних ресурсів $Engy$ та $Minl$ не показали значного впливу на китайські ПЗІ в африканські країни навіть після введення додаткових фіктивних змінних для врахування політики глобалізації Китаю. Згадані фіктивні змінні також не вплинули на результати інших показників, за винятком ВВП, чия значущість дещо зменшилась.

Висновки

Ми проаналізували емпіричні детермінанти ПЗІ Китаю в Африці. Ці детермінанти включали класичні економічні чинники, деякі чинники, специфічні для відносин Китай-Африка та чинники китайської урядової політики, які позначаються на ПЗІ Китаю. У дослідженні ми використали як офіційні дані уряду Китаю, так і статистику, оформлену згідно зі стандартами ОЕСР-МВФ.

Деякі з класичних економічних чинників підтвердили свою значущість для ПЗІ Китаю у Африку. Зокрема, Китай воліє вкладати інвестиції в країни з більшим розміром ринку та хорошим потенціалом зростання, з відносно дешевою місцевою валютою та кращими економічними умовами. Відповідно до стратегії пошуку ресурсів, на китайські ПЗІ впливає наявність корисних копалин у країні. Тим не менш, Китай не приймає рішення щодо вкладання інвестицій, базуючись лише на обсягах виробництва енергії чи видобування мінеральних ресурсів у країні.

Наше дослідження дає змогу дійти висновку, що зростання корупції в африканських країнах позитивно впливає на приплив інвестицій з Китаю. Потрібно провести детальніший аналіз для більш чіткого розуміння взаємозв'язку між корупцією та інвестиціями у випадку Китаю та Африки.

Хоча економіка Китаю поступово трансформується з планової до ринкової, роль уряду досі залишається дуже високою. Сфера ПЗІ не є винятком. Типовим прикладом може слугувати китайська політика «goingglobal», яка прямо впливає на зростання обсягів інвестицій в Африку.

Слід зробити певне зауваження щодо статистичних даних, використаних під час аналізу. Два набори даних зібрано згідно з різними методиками, тому не дивно, що результати аналізу дещо відрізняються. Тим не менш, результати не продемонстрували значних суперечностей і є доволі порівняними та зіставними.

Економічна співпраця Китаю та Африки отримала поштовх до розвитку у 2000 році, після першого Форуму співпраці Китаю та Африки. З одного боку, китайська експортна промисловість змушена шукати нові ринки збуту, окрім розвинених країн. Водночас, Китай потребує ресурсів для підтримки свого економічного зростання. Африка, у свою чергу, надає і можливості виходу на нові ринки, і доступ до корисних копалин. Співпраця між Африкою та Китаєм цілком підпадає під концепцію теорії порівняльних переваг. Наше дослідження викриває деякі чинники, які детермінують напрями та обсяги інвестицій з Китаю в Африку. Подальші дослідження потрібні для розширення нашого розуміння цих зв'язків та інших видів економічної взаємодії між Китаєм та африканськими країнами.

Література

1. UNCTAD. Asian Foreign Direct Investment in Africa: Towards a New Era of Cooperation among Developing Countries / United Nations – New York and Geneva, 2007. – 212 p.
2. World Investment Report 2011: Non-Equity Modes of International Production and Development – UN, Switzerland, 2011. – 251 p.
3. D. H. Rosen, T. Hanemann. China's Changing Outbound Foreign Direct Investment Profile: Drivers and Policy Implications// Policy Briefs # PB09-14 – Peterson Institute for International Economics – 2009.
4. 2011 Statistical Bulletin of China's Outward Foreign Direct Investment – China, 2011 – 108 p. – Available from <http://hzs.mofcom.gov.cn/accessory/201109/1316069658609.pdf>.

5. Feenstra, Robert C., and Alan M. Taylor. *International Economics*. 2d ed. – New York: Worth, 2012.
6. Krugman, Obstfeld and Melitz. *International Economic. – Theory & Policy*, 9th edition, Pears on Education, 2011.
7. H. Besada, Y. Wang and J. Whalley *China's Growing Economic Activity in Africa // NBER Working Paper No. 14024 – National Bureau of Economic Research, Cambridge, MA, – 2008.*
8. H. G. Broadman, G. Isik *Africa's Silk Road: China and India's New Economic Frontier – World Bank Publications, 2007 – 391 p.*
9. Y.-W. Cheung, X. Qian. *Empirics of China's Outward Direct Investment // Pacific Economic Review #14, T. 3. – 2009. – pp. 312–341.*
10. N. M. Kinggundu. *A Profile of China's Outward Foreign Direct Investment to Africa // Proceedings of The American Society of Business and Behavioral Sciences – Vol. 15, 2007. – pp.1–43.*
11. P.J. Buckley, J. Clegg, A. Cross, X. Liu, H. Voss, P. *The Determinants of Chinese Outward Foreign Direct Investment // Journal of International Business Studies -# 38, 2007 – pp. 499–518.*
12. L. K. Cheng, and Z. Ma. *China's Outward FDI: Past and Future – Hong Kong University of Science and Technology – 2009.*
13. G. T. Abed and H. R. Davoodi. *Corruption, Structural Reforms and Economic Performance in the Transition Economies // IMF Working Paper No. 132. Washington: International Monetary Fund, 2000.*
14. Shang-Jin Wei. *How Taxing Is Corruption on International Investors// Review of Economics and Statistics #82, – 2000. – pp. 1–11.*
15. D. Wheeler, A. Mody. *International Investment Location Decisions: The Case of U.S. Firms // Journal of International Economics, # 33. – 1990. – pp. 57–76.*
16. M. Swaleheen, D. Stansel. *Economic Freedom, Corruption, and Economic Growth // Cato Journal, # 27, Vol. 3 – 2007. – pp. 343–358.*